

Haçettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

**CUMHURİYET
TARİHİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ**

Yıl 3. Sayı 5. Bahar 2007

Haberler

Türkiye’de Bir İlk: Görsel Tarih Arşivi

Başlangıçta antropoloji alanında kullanılan, daha sonra sosyal bilimlerin diğer alanlarına yayılan görselliğin tarih alanına yansımaları, ancak 1960’lı yıllara rastlar. Yurtdışında, özellikle Avrupa ve Amerika’da, yapılan tarih çalışmalarında görselliğin kullanımının en ileri düzeye ulaştığı görülmektedir. Görsel veriler kullanılarak oluşturulan tarih kitapları başta olmak üzere görsel arşivler ve koleksiyonlar, üniversitelerin görsel tarihle ilgili çalışmalar yapan merkezleri ve üniversitelerde verilen görsel tarih dersleri, görselliğin en ileri düzeyde kullanımının örnekleridir.

Türkiye’de ise, birkaç haricinde görsel tarih çalışması veya arşivi yok denecek kadar azdır. İnternet’te yaptığımız araştırmalara göre, yegane görsel dijital (elektronik) arşiv VEKAM’a (Vehbi Koç Araştırma Merkezi) ait Kartpostal ve Fotoğraf Arşividir. Ankara’ya ait 2766 fotoğraf ve kartpostal görüntüsünün yer aldığı bu arşivde, fotoğraf künyeleri sunulmuştur. Bu künyelere tıkladığında, fotoğrafla ilgili detaylı bilgiye ve fotoğrafların küçük görüntülerine ulaşılmaktadır. Ancak, fotoğraf bilgileri ve görüntüleri, sorgulanabilir bir veritabanına girilmediği için, arşivde, her hangi bir konuda tarama yapmak mümkün değildir. Bunun için fotoğraf künyelerinin tamamının tek tek gözden geçirilmesi gerekmektedir. Diğer türlü, bazı kamu kurum ve kuruluşlarının (özellikle mahalli idareler ve belediyelerin) ve sivil toplum örgütlerinin web sitelerinde yer alan “görsel arşivler” ilgili kurumun ve mahallin eski fotoğraflarının bir araya getirilmesinden ibarettir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nde 2000 yılında başlatılan bir projeyle, 5.000 adet görsel malzemenin tasnifi, kataloglanması ve bilgisayara girişleri yapılmıştır. Derlenen bu bilgilerin İnternet ortamında sunulması hedeflenmiştir. Ancak, bu hedefin henüz gerçekleşmediğini görüyoruz.

Akademik düzeyde ise, çeşitli özel üniversitelerde (Kadir Has, Sabancı, Bilgi Üniversitesi gibi) fotoğraf ve görsel tarih atölyeleri açılarak sertifika programları düzenlenmiştir. Ancak bunlar çoğunlukla, fotoğraf tekniklerinin keşfi ve gelişimi, fotoğraf akımları, basın fotoğrafçılığı tarihi, Osmanlı, Cumhuriyet ve günümüz Türk fotoğraf tarihi gibi konulara yöneliktir. Görsel verilerden, tarihi bilgi üretilmesine yönelik değildir.

Yine üniversitelerimiz arasında, yalnızca Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde görsel tarih dersi verilmektedir. Bu da, büyük ölçüde, Çanakkale Savaşları'na hasredilmiştir. Yani, üniversitelerimiz görsel tarih konusunda tamamıyla atıl durumdadır. Gerek eğitimi, gerekse araştırmayı desteklemek üzere görsel verilerden yararlanma oranı çok düşüktür. Görsel veriler genelde yazıyı desteklemek üzere kullanılmakta, bilgi elde etmek üzere ise nadiren kullanılmaktadır. Henüz bir görsel tarih kitabı yazılmamıştır.

Bu eksikliği bir ölçüde gidermek ve görsel verilerin tarih araştırmaları ve eğitiminde kullanımını yaygınlaştırmak üzere bir *Görsel Tarih Arşivi* hazırlanarak, İnternet üzerinden araştırmacıların ve meraklıların istifadesine sunulmuştur. Bahsedilen *Görsel Tarih Arşivi*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü ve TÜBİTAK tarafından desteklenen, Doç Dr. Fatma Acun tarafından yürütölmekte olan, "Atatürk İnkılaplarının Yerleşmesi Sürecinin Görsel Veriler Yoluyla İncelenmesi (1923-1960)" konulu proje (Proje No: 104K080) kapsamında ilgili fotoğraf, kartpostal, pul, afiş vb. görsel materyallerin imajlarının dijital ortama aktarılmasıyla oluşturulmuştur. İnternet üzerinden araştırmacıların kullanımına sunulan bu arşive, <http://www.gorselarsiv.org> adresinden ulaşılabilir. İki yıla yakın bir süredir devam etmekte olan çalışmalar neticesinde arşivde, Atatürk ve Cumhuriyetin ilk dönemlerine ilişkin 10.000'e yakın görsel veri imajı depolanmıştır. Bu sayının daha da artırılması planlanmaktadır. Görsel veriler, Avrupa ülkeleri arasında ortak bir görsel arşiv (European Visual Archive) geliştirilmesi esnasında belirlenen fotoğraf künyeleme standardı olan DCS (*Dublin Core Standards*)'a uygun biçimde künyelenerek, özel olarak hazırlanmış bir veri tabanına girilmiş, büyük ve küçük olmak üzere iki ayrı boyutta saklanmıştır. Bu imajlara ve haklarında derlenen ilgili bilgilere (yer, zaman, konu, yaratıcı vs.) anahtar kelimeler yoluyla sorgulama yaparak ulaşmak mümkündür.

Görsel Tarih Arşivi, basit bir üyelik uygulamasıyla tüm araştırmacılara açık ve ücretsizdir. İlk aşamada üyeler 50 imaj görebilmektedir. Daha sonra, arşivimize katkı yapmaları beklenmekte, yaptıkları her bir görüntü katkısı için 10 fotoğraf görebilmeleri mümkün olmaktadır. Bu suretle, bir yandan arşivimiz gelişirken, diğeri yandan da, üyeler ellerindeki fotoğrafları daha geniş bir araştırmacı kitlesiyle paylaşma, iyi bir amaç için değerlendirilme fırsatı bulmaktadır.

Paylaşmak, görselliğın tarihte kullanımını yaygınlaştırmak ve birlikte gelişmek için web sitemizi ziyaretinizi bekliyoruz.

Fatma ACUN